

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Magnum Matrimonij Sacramentum Casibus Practicis Expositum

Reutlinger, Ignaz

Augustæ Vindelicorum, 1716

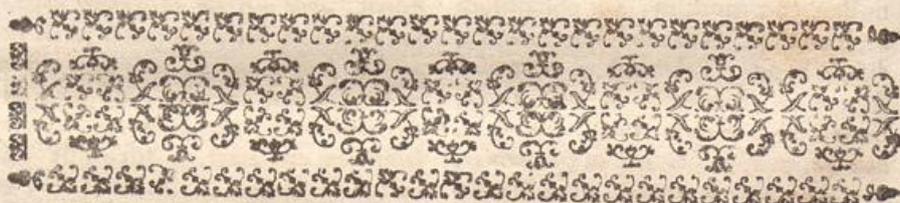
VD18 10508716

§. IV. De Divortio propter Adulterium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40059

quod soboli magis conducit, & utilius est, relinquatur illi, quæ aptior censetur ad hoc Officium. Tertio denique, nisi pars innocens sit pauper, nocens autem locuples, tunc enim ali debet apud nocentem, quia si v. g. apud matrem innocentem liberi educarenrur, quæ pauper est, viro locuplete subministrante expen-

fas pro alendis, & vestiendis proli-
bus, timendum esset, ne data in
sustentationem liberorum ipsa in
suos usus converteret. ita Sanch. L.
10. disp. 20. n. 2. & seqq. Palao disp.
3. de Sponsal. pu. 6 §. 10. n. 5. Fil-
liuc. tr. 10. c. 10. p. 1. n. 417. & seq.
Bonac. Laym.

§. IV.

De Divortio propter Adulterium.

CASUS PRIMVS

Adultera incorrigibilis.

Coralbus uxorem duxit Leonildam, cujus virginalis integritas in primo congressu ei suspecta fuit. Post aliquot annos solam cum solo deprehendit in cubili. Juvenis hic erat Leonildæ familiaris, antequam nuberet, quem nupta quoque non desijt amare, & ad quem etiam tunc, postquam à viro propter hoc factum pro merito correpta est, non desijt identidem furti-
vè

vè litteras missitare, quarum aliqua à marito interceptæ, & lectæ sunt. Consistebant verò illæ intra consuetas ferè humanitatis formulas, & ea verborum involucra, ut nihil apertè proderent, ex quo, si prius illud facinus abfuisset, posset connubiali toro admodùm timeri, nisi quòd antecedens familiaritas, & deinceps etiam continuata suspicionem aliquam viro movebant. Interea hic ab amico invitatus rus abit, conjugemque & rem domesticam Matri suæ commendat. Sed quis tueri possit fæminam libidinosam! huic custodiendæ nec Argus sufficit. Mille vias ipsa reperit, quibus socrum falleret, & suis amoribus frueretur. Denique eò ventum est, ut, cum adventus Mariti in expectatione esset, eumque ipsa malè sibi conscia magnoperè metueret, monilibus, & non exiguâ pecuniarum summâ clam sublatis, cum suo amasio aliò migraverit, eique ultra triennium adhæserit, donec tandem ærumnis ad meliorem vitam erudita, redeundi veniam supplici libello à viro petijt, fidem pollicita, nunquam deinceps violandam, fuitque à Marito, ut erat mitis vir ingenij, in gratiam recepta. Sed non diu ipsa sibi constitit, nam brevè iterum in adulterinos amplexus exardescens in ipso turpi facinore cum novo mæcho à viro superveniente deprehensa est adultera, & domo exturbata.

Q. An pœnitentem primâ vice debuèrit Coralbus recipere? deinde an ad pristinas sordes revertam potuerit auctoritate propria expellere, vel etiam hoc agere debuerit? an verò eidem hac quoque vice potuerit ignoscere, eamque retinere?

SYNOPSIS.

1. *Adulterium est causa sufficiens ad instituendum divorcium perpetuum.*
2. *Idque non solum conceditur viro, sed etiam uxori ob adulterium mariti.*

3. *Quid*

3. *Quid nomine adulterij intelligatur ?*
4. *An etiam oscula, amplexus, & tactus praebeant jus ad divortium.*
5. *Non est omnino rejiciendum P. Dicastillo de hac re judicium.*
6. *Ad faciendum divortium non sufficit sola suspicio patrati adulterij, nisi violenta sit.*
7. *Quandonam dicatur suspicio esse violenta, ut inducat moralem certitudinem.*
8. *An propter adulterium fieri possit divortium propria autoritate ?*
9. *An conjux innocens teneatur nocentem dimittere ?*
10. *An obligetur maritus uxorem adulteram post factum divortium penitentem, iterum admittere, & quando ob adulterium conjugis transitus permittatur ad Sacros Ordines, vel Religionem ?*
11. *In certis eventibus non licet conjugi celebrare divortium, veluti si uterque hujus delicti reus est.*
12. *Plures aliae causae referuntur, propter quas adulterium non sufficit ad divortium.*
13. *Ex precedentibus deducitur denique conclusio pro casu praesente, & ad illius quaesita respondetur.*
14. *An teneatur Vir innocens uxori adulterae post factum divortium dare alimenta, & apud quem educandae sint proles ?*

SYNOPSIS

I.

caulis huc usque enumeratis, ob quas divorrium fieri non potest quoad vinculum, sed quoad torum duntaxat, & cohabitationem, in hoc discrepat adulterium, ut alias insinuavimus, quod illa facultatem tribuant ad separationem solummodo temporalem, adulterium verò divortium inducat perpetuum, quare cessante hæresi, periculo peccati, sævitiâ, & morbo contagioso, cohabitatio separata iterum restaurari debet, non autem cessante adulterio, quippe divortium ob adulterium fundatur in eo, quod per istud delictum fides conjugii data absolute frangatur, fides autem conjugii semel violata, semper manet violata, non autem semper ita manet periculum gravis mali, quod probabiliter timeri debeat ex conjugis cohabitatione vel in corpore, vel in anima. Possit verò conjugem innocentem divertere ab adultera, ex ipsis Christi Domini verbis manifestum est Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem &c.* ubi dum potestatem dimittendi adulteram Christus absolute concedit, consequitur, hoc divortium esse perpetuum, quia dimissio absolute data perpetua est. Id ipsum sacris canonibus stabilitur, præsertim *c. Significasti. c. Ex literis, & c. Gaudemus. De Divortijs.*

Atque istius rei ratio clarissime desumitur ex ipsa natura contractus Matrimonij, namque frangenti fidem fides servanda non est. *c. Pervenit. 3. De Iurejurando, & c. Si infidelis. 28. q. 2.* ergo conjux, cui alter adulterans fidem frangit, non tenetur illi fidem servare, manendo cum ipso, sed potest ab ipso divertere, neque enim conjuges censentur se obligasse, ut parti diutius cohabitent, quàm hæc fidem, & torum immaculatum servet.

2. Neque verò hîc audiendus est Cajetanus hac in re singularis, dum putat, facultatem celebrandi divortium viris tantummodo permitti ob adulterium uxoris, sed non pari modo etiam uxoribus ob adulterium Mariti, ita enim loquitur in textum supra citatum Matth. 19. : *Nec ex his intelligas, uxorem posse dimittere virum fornicantem, quoniam IESVS, qui est verus Deus, hoc non concessit; nec est par ratio, nec etiam in veteri lege uxor poterat repudiare virum, quam sententiam Sanch. L. 10. disp. 3. n. 6. vocat prorsus falsam, & temerariam, eidemque communiter omnes merito adverstantur, quia cum jus ad divortium oriatur ex violatione fidei conjugalis, ad quam uterque conjux æquali jure obligatur, consequitur sanè, eos quoad hoc pares esse, ut, si alteruter fidem violaverit, alter ab eo possit licite divertere, sive vir sit, sive femina, quia non minus vir adulterando fidem conjugalem violat,*

violat, quàm mulier: eadem proinde ob hanc violationem pœna ipsum manere debet, quæ uxorem, cum par utriusque causa sit. *c. fin. 32. q. 5.* Quin imò ipse Apostolus I. ad Cor 7. velut certum supponit, posse uxorem à marito discedere ex justa causa, dum ait: *His, qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere* (intellige absque justa causa, ut ex sequentibus patet) *quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Supponit ergo Divus Paulus, posse uxorem à marito aliquando justè discedere, alioquin uxorem cogeret ad illum redire, & non permetteret ipsi optionem vel redeundi ad maritum post stabilitam denuo reconciliationem, vel manendi sine nuptijs continenter vivendo. Quòd si verò uxori conceditur, ut possit à marito discedere ob aliquam justam causam, procul dubio poterit ob adulterium, quo ipsi etiam frangitur Matrimonij fides à marito, cum uxor & maritus pares omnino sint in obligatione servandi Matrimonialem fidem, & sanè periniquam sit, ut dicitur in *L. Si uxor. §. Index. ff. Ad Leg. Juliam. De Adulter.* ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibeat. Quòd autem in citato Evangelij loco, & alijs allatis textibus solius viri mentio fiat, mirum non est; nempe cum sit frequentius, ut viri petant divortium hac de causa, ideo de fa-

minis nihil expressum est, idem tamen dicendum est de utroque, quia utriusque æqualis conditio est. Quòd verò in lege veteri uxor repudiare non potuerit maritum, non sequitur inde, in lege nova non posse uxorem petere divortium, nam in hoc ipso differunt repudium antiquæ & divortium novæ legis, quòd illud viris tantum concessum fuerit, hoc verò etiam permittatur uxori, cujus differentie rationem reddit S. Thomas 4. dist. 35. q. unic. art. 4. ad 1. nam illud concedebatur in lege veteri ad vitandum homicidium conjugis adulteri, quia autem hoc periculum non inveniebatur, nisi in solis viris, ideo illi tantum permissum erat, ut possent repudiare uxores, & non vicissim. At divortium conceditur ratione fractæ fidei conjugalis, quæ æquè invenitur in utroque conjugate fornicante, atque ideo utrique divortium conceditur, ut possit resilire à pactis, quando pars altera fidem fregit. Interea non negaverim, adulterium in uxore multò detestabilius esse, quàm in viro, quia, ut ait Tiraquellus in *L. I. Connub. Glossa 1. pu. 1. n. 45* impudicitia multò foedior est in muliere, quàm in viro, majusque probum, & infamia redundat in maritum, totamque familiam ex adulterio mulieris, quàm viri: damnatum etiam, atque injuriam patitur hic longè graviolem ob prolis incertudinem, & alienæ sobolis suppositionem. Denique quando ad
aliquam

alienam sive solutam, sive conjugatam vir accedit, nunquam inquinat ipse proprium suum torum, adeoque nec uxoris suae, sed torum viri illius, cum cujus uxore rem habet; e contra uxor suo delicto semper contaminat thalamum mariti, cui tamen ipsa multo majorem reverentiam, & honorem debet, tanquam capiti, quam debeat vir uxori; quare spectando jus civile L. 1. C. ad Leg. Jul. De Adult. etsi Maritus uxorem de adulterio accusare possit criminaliter ad legalem poenam infligendam, non tamen id ipsum potest uxor contra maritum; permittitur tamen agere contra ipsum civiliter ad divortium instituendum; quia in hoc censentur pares esse, praesertim in Jure Canonico. Sanch. L. 10. disp. 8. n. 33. Coninck disp. 35. dub. 1. n. 5. Tamb. L. 8. de Matr. tr. 7. §. 2. n. 2. Pirhing. n. 6. De Adult. & stupro. Wefenbecius in Parat. ff. Ad Leg. Jul. De Adult. n. 12.

3. Porro nomine adulterij justam divortio causam praebentis hic venit non solum copula naturalis cum alieno viro; vel femina, sed quivis illicitus concubitus alterius conjugis, si fuerit consummatus, id est, cum emissione seminis factus cum alia persona, qualis est etiam sodomia sive activa; sive passiva; & bestialitas completa; non item incompleta sine seminis effusione. neque peccatum molitiei. ita Sanch. L. 10. disp. 4. n. 3. Palao disp. 3. De sponsal. pu. 6. n.

2. Hurtad. disp. 11. De Matr. difficult. 2. n. 7. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 7. Tamb. l. c. §. 2. n. 5. Filius. tr. 10. c. 10. p. 1. n. 367. Pirhing n. 5. De Divort. Wiestner n. 72. eod. Ratio est; quia justum divortium oritur ex eo, quod coniux carnem suam in aliam carnem dividat contra fidem Matrimonij explicatam Genes. 2. Erunt duo in carne una, & sic gravis injuria inferitur Matrimonio: talis autem divisio carnis non solum fit per fornicationem; sed etiam per sodomiam, & bestialitatem completam, quia verè caro conjugis dividitur in aliam, nempe in carnem bestiae, cui copulatur, nihil enim refert, an misceatur cum carne ejusdem, an diversae naturae. Sanch. l. c. n. 14. An verò Sodomia viri completa cum propria uxore, praesertim invita, praebet justam divortij causam, dubitari potest? alij enim affirmant hoc probabiliter apud Sanch. l. c. n. 6. eo quod sit gravis abusus dominij corporis uxoris sibi concessi, & talis actus etiam circa propriam uxorem graviter repugnet fidei conjugali: alij negant, quia sic vir non dividit carnem suam in aliam, sed in propriam uxorem; ergo non potest intelligi nomine adulterij, atque ita praebere jus ad divortium. Inter utramque sententiam media placet, quam tenet idem Sanch. & Pirhing. l. c. Tamb. n. 7 ut dicatur, non praebere ejusmodi sodomiam jus ad divortium per-

perpetuum, præbere tamen, nisi vir velit corrigi, jus ab eodem divertendi ad tempus, donec à suo scelere desistat, & cesset uxorem inducere ad peccandum, nam posse propter periculum animæ discedere ad tempus à marito, donec is resipiscat, superius docuimus Casu 1. hujus Sectionis, Utrum verò in foro externo credendum sit mulieri, asserenti, se à viro tentatam fuisse de nefando vitio, dissensio est inter DD. Bonacina q. 4. de Matrim. pu. 5. n. 4. cum Aloysio Riccio p. 4. Decis. 145. n. 18. probabilius putat, non esse ipsi credendum, tum ne detur occasio faminis accusandi Maritos, & impediendi vitam conjugalem, tum quia nullus est idoneus testis in propria causa. *L. Nullus. ff. De Testibus.* nisi tamen præter faminae assertionem extant alia indicia, quibus Judex inducatur ad credendum asserenti, tunc enim jam non creditur præcisè mulieri. Propter peccatum quoque mollitiei sive viri, sive uxoris non fit divortium, quia, tametsi aliquo modo Matrimonium lædatur, quatenus prodigitur semen viri, vel feminae, destinatum, ac debitum usui conjugali, non tamen integrè, & consummatè laeditur, quia non dividitur caro conjugis in alienam carnem. Pirhing l. c. Si autem vir extra vas debitum pollueret uxorem propriam minimè consentientem, idem dicendum erit, quod diximus de Iodomia cum eadem habita.

Denique debet adulterium, ut præbeat justam causam divortij, esse formale, quare si ex aliquo capite ab ea malitia excusatur, ed quòd ignoranter, vel per violentiam commissum sit, nullo modo occasionem divortij præbere potest, quia alteri conjugi injuriosum non est, de quo plura dicuntur infra n. 12.

4. Ex hæcenus dictis dubium moveri potest, an liceat dissolvere Matrimonium quoad cohabitationem, & torum propter oscula, & amplexus uxoris, tactusque mamillarum, vel alios impudicos, aut ob solam suspicionem commissi adulterij? Pro affirmativa facere videtur *L. Consensu. §. Vir quoque. C. De Repudijs*: ubi iusta divortij causa esse dicitur, si mulier incio, vel invito Marito virorum convivium appetat, aut sine iusta causa extra domum pernoctet: ergo à fortiori si oscula, & amplexus patiantur. Idem si niliter deduci potest ex textu *L. 5. Feudor. tit. 5.* ubi statuitur, quòd Vasallus feudum perdere debeat, non tantùm, si cum uxore Domini adulterium commiserit, sed etiam si committere attentaverit, vel cum ea turpiter inserit. Sed quidquid sit de istis Legibus, quæ hic attendendæ non sunt, cum causa Matrimonij non juxta Leges Civiles, verùm secundùm Sacros Canones, & Evangelium tractanda sit, ubi Matrimonium consummatum quoad vinculum nunquam, quoad cohabitationem verò duntaxat propter

ter adulterium in perpetuum separari conceditur. Igitur communis Authorum supra citatorum, & aliorum ferè omnium Sententia est, ob tactus impudicos, habitos etiam animo perveniendi ad adulterium, oscula libidinosa, amplexus, atque etiam ipsam pollutionem cum tertia persona exercitam, imò & copulam sine seminis emissionem, justam divortij causam non haberi, quia hi non sunt actus perfecti contra datam fidem, cum non dividant carnem conjugis cum alterius carne; ob quam rationem etiam copula cum femina mortua non venit nomine adulterij, quia illa non est vera caro, sed veluti statua quaedam feminae, ut ait Sanchez *l. c. n. 10.* nequit igitur propter ista fieri separatio quoad torum, & cohabitationem, cum praesertim poenae imponenda non sint, nisi in casibus à Jure expressis: cum ergo in Jure solum concedatur divortium, & dos amittatur ob adulterium, extendendum non est ad oscula, & amplexus, eò vel maxime, quia si extensio fieret de adulterio ad osculum, hoc esset arguere de Majori ad minus, quod in poenalibus, quam sit absurdum, nemo non videt. Addo cum Gobat *l. c. n. 63* quòd, cum ex una parte repulsio uxoris sit res gravissima, ex altera autem parte oscula, amplexus, & tactus satis facile contingant, nec usque adeò atrocem injuriam contineant, non videatur lex naturalis, à qua Jus divortij or-

tum duxit, ob hascè actiones permittere ejusmodi repulsam: atque hac, ut dixi, communis ferè omnium Sententia est.

5. Non displicet interea, quod dicit Dicastillo *disp. 10. de Matr. dub. 2. n. 11. & seqq.* ibi, quamvis ob graves Authores, qui tradunt doctrinam praecedentem, non ausit eam improbare, tamen si ratione praecise agatur, multa distinctione in hac re opus esse censet: nam in primis distinguendum esse, ait, inter virum, & uxorem spectatam communi hominum aestimatione, quia licet concederemus, non posse uxorem separari à viro talibus impudicis tactibus indulgente cum alia persona, non videtur aequa conditio vice versa, neque enim tam turpe, & indecorum est uxori, quòd vir ipsius talia commiserit cum alia persona, quam turpe est Marito, & ignominiosum, quòd tales tactus impudicos admiserit uxor cum alio viro. Praeterea quanto conjuges sunt altioris, & nobilioris dignitatis, tantò plus crescit injuria in similibus tactibus admisis ex parte uxoris cum alio, nec tamen in communi aestimatione tantò plus crescit ex parte viri, cum videmus Principes, etiam Serenissimos, indulgere ejusmodi levitatibus, & impudicis jocis, ac tactibus, imò aliquando id ipsum audere spectante uxore, nec censetur tunc nimis ignominiosum uxori hoc videnti, & patienti, cum tamen econtra si faceret id

id uxor, injuria esset gravissima comparatione viri, idque adhuc amplius cresceret, si cum vili aliquo famulo, aut mancipio. Unde sic denique concludit dictus Author: ego sane, salvo meliori judicio, non nimis asperum, aut rigidum putarem esse talem virum, qui a conjugis impudicæ consortio se subduceret, ut omittam, non nimis temerariè suspicaturum esse virum, feminam in hujusmodi tactibus deprehensam ulterius non modò fore progressuram, si occasio detur, sed jam fuisse progressam. De pollutionibus viri, aut fæminæ cum tertia persona habitis, eadem ipsius opinio est, si vel notæ sint, vel probari possint, posse conjugem innocentem ad divortium progredi; quamvis enim Christus pro causa conjugem dimittendi solum assignaverit fornicationem, putat ipse nihilominus, hanc vocem non esse accipiendam in stricta significatione, sed in ampliore quadam, ita ut fornicatio luxuriam gravem significet, sive ut nomine cujusdam speciei magis universalis, ac notæ significetur genus ipsum luxuriæ. Addit tamen n. II. ad finem: verum hæc omnia relinquo aliorum judicio, maxime Judicum Ecclesiasticorum, ad quos pertinet, si res ad forum exterarum deferatur, de simili divortio faciendo, aut non faciendo pronunciare. Quid autem dicendum sit, quando sola suspicio adest commissi adulterij, patebit ex sequente numero.

6. Certum est, ad faciendum divortium neque in foro externo, neque interno sufficere, quòd habeatur dubium, vel suspicio probabilis de adulterio alterius conjugis, sed debet haberi de eo certitudo, non quidem Physica, vel Metaphysica, sed moralis. Pars prior patet ex c. Ex parte. De Sponsal. ubi dicitur, nemini licere uxorem dimittere absque manifesta fornicationis causa, & c. Oves. 6. q. 1. omnis suspicio potius repellenda est, quam approbata, vel recipienda. Ratio est, quia cum conjux, de quo est suspicio, sit in possessione Juris Matrimonialis, non potest illo privari ob dubium, aut suspensionem, quia in dubio melior est conditio possidentis, c. In pari. De Reg. Juris in 6. & si liceret conjugem dimittere ob quamlibet suspensionem, sanè nimis frequenter, atque injustè fierent divortia. Neque obest, quòd in c. Dixit Dominus. 32. q. 1. habeatur: *ubicunque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, liberè uxor dimittitur*, nam ut exponit Glossa ibid. V. *Suspicio*, non intelligitur suspicio quæcunque, sed violenta, quæ æquivalet morali certitudini, & quæ in foro quoque externo sufficeret ad condemnandum. c. Listeris. De Presumpt. quia cum adulterium sit ex illis criminibus, quæ solent in loco abdito, & omnino occultè committi, ac quæ proinde non nisi difficillimè probari possunt, non opus est, ut habeatur certitudo metaphysica, qualis habe-
ri

ri potest in alijs criminibus, quæ oculis patent, & palam perpetrantur, sed satis est, quod habeatur commissi adulterij suspicio violenta. Sanchez *L. 10. disp. 12. n. 40. & seqq.* Perez *disp. 56. de Matr. sect. 5. n. 2. & seqq.* Palao *disp. 3. De Sponsal. pu. 6. §. 4. n. 7.*

7. Dicitur autem suspicio violenta, quæ licet non faciat certam, & indubitam fidem, facit tamen moralem certitudinem, id est, talem, quæ virum prudentissimum inducere valeat ad iudicandum, adulterium esse patratum, & quæ probata in foro externo sufficeret ad Sententiam Divortij ferendam, cujusmodi violentam suspensionem commissi adulterij faciunt diversæ actiones, quarum aliqua in supra citato *c. Literis. De Præsumpt.* recensentur, videlicet si solus cum sola, nudus cum nuda in eodem lecto jacens deprehendatur, aut in loco secreto, ac abdito ad adulterium patrandum accommodato, hæc enim præbere certam, ac violentam suspensionem fornicationis, dicit Alexander III. in *cit. c.* nam præbent utique hæc circumstantiæ quæ sitæ solitudinis, nuditatis, loci obscuri, diversitatis sexuum &c. præsumptiones valde urgentes ad aliquid tale cogitandum. Similis conjectura habetur, si ille, cui Marius, quem de adulterio suspectum habet, adhibitis tribus testibus fide dignis, ter scripto denunciavit, ut à colloquio, & occulta uxoris suæ conversatione

abstineret, furtivas accessiones ad eandem non evitet. *Authent. Si quis ei. C. Ad Leg. Iul. De adulter.* Menoch. *De Præsumptionib. L. 5. Præsumpt. 41. n. 9.* Eadem præsumptio habetur de Adulterio, vel fornicatione commissa, quando domus aliqujus mulieris diu, noctuque ab Adolescentibus, præsertim Scholasticis, frequentatur. Menoch. *l. c. n. 21.* Verum hoc Gobat in *Quinario tr. 5. c. 32. n. 7.* tunc solum admittit, si in ea domo non habitet vir honestus, aut alia mulier valde honesta. Oscula quoque, & amplexus violentam suspensionem præbere docent Covarruv. *4. Decret. p. 2. c. 7. §. 6. n. 3.* & Mascard. *De Probat. conclus. 64. n. 3.* Sed rectius hoc negant Sanch. *n. 47.* Perez, & alij, eò quod neque ex natura rei, neque ex aliqua lege adulterium inde plenè probetur, nisi aliæ conjecturæ accedant, veluti si hæc contingant in loco abdito, & secreto, ubi facile copula haberi possit, tunc enim efficere suspensionem violentam, atque ad separationem sufficere opinatur Palao *l. c. n. 8.* cum alijs. Verum ego cum cit. Gobat *n. 10.* puto, plerunque circumstantiam osculorum, & amplexuum potius esse signum tentati, seu destinati, quam jam perfecti adulterij, nec enim, qui suam libidinem ipsa copula jam expleverunt, solent in loco suspecto diutius commorari, ubi periculum est, ne deprehendantur. Sed neque certam, ac violentam suspensionem

spicio-

spicionem gignunt xenia, sive muna hinc inde missa, nec literæ amatoriarum, nisi sint tales, in quibus mulier præteritum adulterium fateretur; nam, esto, illa confessio, utpote extrajudicialis, non plene delictum probet, at facta in judicio illud plene probaret: igitur quando loquimur de divortio extrajudicialiter facto, ea confessio extrajudicialis sufficiens esse debet, Palao *l. c.* Menoch. *l. c. n. 39.*

8. Nunc ergo quæritur, an possit pars innocens adulterum conjugem repellere, vel ab eo discedere propria autoritate, quando de adulterio moraliter certo constat, an verò ad hoc opus sit sententiâ Iudicis?

Resp. 1. Si adulterium est notorium, quia v. g. maritus aliam imprægnavit, idque in judicio probatum, vel ipse hoc ibi sponte confessus est, vel si notoriè extant liberi ex adulterino congressu habiti; aut si uxor absente, vel impotente viro ab alio fuit imprægnata, tunc in utroque foro licitum est autoritate propria divortium instituere, ut manifestum est ex c. Ex parte. De Sponsal. ubi dicitur: *nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere*; ergo ubi notoria, ac manifesta est conjugis fornicatio, conceditur innocenti jus divertendi ab adultero; idque adhuc apertius decisum esse videtur in c. Significasti, De Divortijs, ubi habetur, quòd

ita divertentem nec quidem compelli possit Ecclesia ad recipiendum adulterum: quòd si notorium est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, quia ubi de delicto notoriè constat, perinde est, ac si publicâ sententiâ, & in judicio reus damnatus esset, ut ait Palao *diff. cit. §. 4. n. 3.* Neque probatur contrarium ex c. Porrò. De Divortijs, ubi statuitur, quòd ob consanguinitatem, etiam notoriâ, propria autoritate non liceat dimittere conjugem: ergo nec ob notorium adulterium, disparitas eam inter utrumque casum magna est, quia, quando dimittitur conjux ob consanguinitatem, dimittitur totaliter etiam quoad vinculum; ob adulterium verò tantum dimittitur quoad torum, & cohabitationem: mirum igitur non est; quòd Jura in illo majorem requirant cautelam, quam in isto.

Resp. 2. Dimitti etiam potest propria autoritate, non expectato Ecclesiæ judicio, tametsi adulterium non sit notorium, sed occultum, dummodo de illo conjugis innocenti moraliter certo constet, quia nempe habet præsumptiones violentas, etiam si delictum probare non possit. Patet hoc inde, quia Christus Matth. 5. absolutè concessit, ut posset innocens propter fornicationem uxorem dimittere, neque ullatenus distinxit inter publicum, & occultum; quippe jus divertendi non ex publi-

publicitate, sed ex delicto nascitur, per quod quia pars altera fidem fregit, licet eidem quoque fidem frangere. Sed hoc intelligendum est, si absit scandalum, & pro foro conscientiae interno tantum, in quo non requiritur rigorosa probatio, sed sufficit, quod constet de veritate etiam ex testimonio unius personae fide dignissimae, cui merito prudentissimus quisque fidem haberet, vel propria oculari experientia. Sanch. L. 10. disp. 12. n. 51. At verò in foro externo commissum adulterium, aut violentae de eodem praesumptiones probari debent per testes omni exceptione majores. Sanch. l. c. & uxorem dimittens ex causa adulterij, quod neque notorium est, neque legitime probatum, compellitur eandem iterum recipere, ne ansa detur hominum malitiae sub praetextu occulti, sed sibi noti adulterij conjugem pro libitu dimittendi. ita cum Sanch. cit. Palao l. c. §. 4. n. 2. & seqq. Perez disp. 60. de Matr. Sect. 2. & 3. Hurtad. disp. 11. de Matrim. difficult. 6. n. 22. Laym. l. 5. tr. 10. pu. 3. c. 7. n. 9. & seqq. Gobat cit. c. 32. n. 64. & seqq. Filliac. Bonac. & c.

9. Non solum autem posse, sed etiam obligari maritum, ut uxorem adulteram à se dimittat, non pauci ex Authoribus contendunt, quorum plures citantur à Sanchez L. 10. disp. 13. n. 4. eo quod apud se retinens, & ab eadem debitum exigens, eivè reddens censetur illius

delicto connivere, & grave legitimis haeredibus de crimine inferre, si illegitimi, & spurij per convenientiam ipsius supponantur, unde Prov. 18. dicitur: *qui tenet adulteram, stultus est, & impius*, & can. 1. caus. 3. q. 1. *sicut crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit, sic satius est, & iniquus, qui retinet meretricem, nam patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris*. Denique c. Si vir 3. De Adult. & stupr. *si vir sciens uxorem suam deliquisse, quae non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps*. atque ita nominatim sentire videntur, & peccati mortalis damnant ejusmodi maritum Covarruv. 4. Decret. p. 2. c. 7. §. 2. n. 4. Petrus de Ledesma q. 64. de Matr. art. 2. conclus. 2. Sylvest. V. Debitum conjugale q. 10. Gonzal. in cit. c. Si vir. n. 12.

Verum communior, & vera sententia est, per se, & ratione adulterij nullam esse obligationem uxorem adulteram dimittendi; quod certum omnino est, quando illius delictum non est notorium, vel publicum, sed soli viro cognitum, vel etiam paucis quibusdam alijs, ut bene probat Sanch l. c. n. 14. & Pirh. n. 16. De Adult. & stupro. quia tunc cessat ratio scandalii publici, proinde & obligatio eam dimittendi. Sed neque adest haec obligatio, etiam quando notorium est illius adulterium, ut satis patenter indicatur in c. Quod autem. 32. q. 1. & c. Quemadmodum. §. ult. De Jure jur. ubi dicitur, tutius

tutiùs esse, adulteram non accusare, quando videlicet spes aliqua superest futuræ emendationis, aut quando timetur, ex facto divortio majora mala esse eventura, qualia sunt gravissimæ rixæ, cædes inter maritum, & parentes uxoris, aut si periculum sit, ne facta separatione liberiùs ipsa vacet libidini. Quin imò ipse Christus Matth. 19. nunquam præcepit, ut dimittatur adultera, sed solum id permisit in favorem conjugis innocentis, quemadmodum advertit S. Aug. L. 1. De Serm. Domini in monte c. 27. ut refertur in can. Idololatria. 28 q. 1. quòd si igitur hoc est concessum in favorem conjugis innocentis, potest hic utique favori suo renunciare, cum nemo teneatur jure suo, aut favore uti. *6. Quod ob gratiam. De Reg. Jur. in 6. L. Si Iudex. ff. De Minorib.* Imò cum divortium ipso jure naturæ introductum sit in pœnam delinquentis, & innocentis favorem, æquitas sanè postulat, ut innocens ad illius executionem non adstringatur, alias quod concessum est in ejus favorem, vertetur in ipsius pœnam: igitur innocens non tenetur conjugem adulteram à se dimittere, nisi in casu valde raro ratione scandali, si nempe ex ejus retentione de ipso viro præsumptio sumeretur, quòd non dimitrens conjugem pergentem vacare illicitæ veneri, in ejus libidinem ipse consentiat, ejusque delicto patrocinetur, vel etiam lenonem agat; tunc

enimverò teneretur per accidens uxorem à se dimittere ad vitandum scandalum, nisi hoc aliter amovere posset: quia autem ferè semper aliter huic malo obviari potest, idcirco rarissimè obligatur maritus, ut uxorem dimittat, dummodo studeat eandem aliter corrigere, ita Sanchez L. 10. disp. 13. à n. 6. Basilius Pontius L. 9. c. 17. n. 2. Laym. l. c. n. 15. Coninck disp. 55. dub. 3. Palao disp. 3. De Sponsal. pu. 6. §. 3. per totum. Azor tom 3. L. 3. c. 31. q. 8. Gobat. Bonac. nec aliter intelligendi sunt textus & AA. in contrarium allegati.

Ex his autem à fortiori inferitur, raro, vel nunquam obligatam esse uxorem divertere à marito adultero; nec enim ad hoc tenetur ob præceptum correctionis, quia ipsa est subdita, ad quam non pertinet virum corrigere puniendo; sed ad summum suaviter monendo, & exhortando; neque dimissio censenda est aptum medium ad viri correctionem, quippe dimissus, ut ab experientia constat, fiet deterior. Imò hæc ipsa dimissio erit uxori incommodissima; nam sic cogetur cœlibem vitam degere, & esse privata mariti consortio: uxoribus regulariter utilissimo; nec denique obligatur ob vitandum scandalum; sive suspicionem; quòd ipsa mariti delictis assentiatur, cum omnibus compertum sit, mulieres ægerimè ferre, si earum mariti alijs commisceantur, nec penes ipsas stare, ut illos contineant: igitur ex nullo ca-
pice

pite uxor obligatur. Palao l. c. n.

4. Coninck disp. 35. dub. 3. conclus.

2. Hartad. disp. 11. De Matr. diffio.

4. in fine.

10. Novum ex dictis dubium ori-
ri potest, an teneatur maritus inno-
cens, aut vice versa uxor, adulte-
ram resipiscentem denuo recipere,
& cum eadem conjugium redintegra-
re? quod enim possit, vix est,
qui neget, nam potest utique juri
suo cedere; imò si reconciliari velit
adulteræ, & conjugem dimissam re-
vocare, tenetur ista eidem parere,
ac redire, si status utriusque adhuc
est integer, & neuter Religionem
ingressus est, ut fuse probant Sancti.
L. 10. disp. 10. n. 3. & Basilii Pontius
L. 9. c. 19. n. 1. Quod verò non so-
lùm possit, sed etiam teneatur resi-
piscens, si redire velit, iterum
recipere, videtur ex textibus Juris
non obscure desumi posse, nam sic
habetur c. Quod autem. 32. q. 1.
Nunc autem, postquam Christus ait adul-
teræ, nec ego te condemnabo, vade,
deinceps noli peccare; quis non intelligat,
debere maritum ignoscere, quod videt igno-
visse Dominum amborum, nec jam se de-
bere adulteram dicere, cujus pœnitentis
crimen Divina credit misericordie deletum,
c. Ego Dixi. 34. q. 1. Quid si mulier
dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit
ad virum suum reverti, nonne recipietur
à v. suo? & dixit mihi: imò si non re-
ceperit eam vir suus, peccat, & magnum
peccatum sibi admittit, sed debet recipere
peccatricem, quæ pœnitentiam egit. De-

nique eadem obligatio, saltem quan-
do non sepe in idem crimen relapsa
est, habetur etiam in c. Si vir. De
Adult. & Stupro, quod est desump-
tum ex Concilio Arelatensi: si mu-
lier pœnitentiam egerit, debet, sed non sepe,
recipere peccatricem. Verùm hos om-
nes textus optimum quidem consti-
tium, sed nullum præceptum con-
tinere, & non loqui de debito Justi-
tiæ, ac necessitatis, sed honestatis,
& alicujus æquitatis, ac convenien-
tiæ, docet idem Basilii Pontius L. 9.
c. 19. n. 6. cum Sancti L. 10. disp. 13.
n. 1. & Wiestner n. 85. De Divortijs,
idque ipsum etiam indicat Glossa
in cit. c. Si vir. V. Debet. nam etsi tol-
latur per pœnitentiam culpa apud
Deum, non tamen per hanc tol-
latur etiam injuria facta homini,
& omnis pœna delicto debita: adhuc
igitur integrum manet jus, quod
pars innocens habet ad divortium,
idque perpetuum, neque hac pœnâ
eximitur adultera, nisi vir ultrò ce-
dat. Quod etiam inde confirmatur,
quia potest adultera accusari in ordi-
ne ad divortium, postquam multis
jam annis egit pœnitentiam de com-
misso crimine, ut clarè habetur c.
Admonere. 33. q. 2. ergo à fortiore po-
test vir innocens adulteram pœniten-
tem non recipere, nam ut proverbium
est, turpius eicitur, quàm non ad-
mittitur hospes. Excipiuntur ni-
hilominus aliqui casus, in quibus
dimissa uxor iterum admitti debet,
ac primò quidem per se patet, reci-

pi eam debere, si factio divortio sive autoritate propria, sive etiam per Sententiam Judicis, postmodum innotescit, injuriam factam esse parti dimissæ, falsamque fuisse adulterij suspicionem, aut testes falsum dixisse; tunc enim defecit præsumptio, cui dimissio, vel lata Sententia innititur, atque ideo hac non obstante tenetur in conscientia conjugem innocentem revocare. Pontius *c. 20. n. 1.* 2. Si ex resipiscentis receptione magnum aliquod malum averti, aut bonum promoveri potest, idem *c. 19. ad fin.* 3. Si innocens illatam sibi per adulterium injuriam condonavit vel expressè, vel tacitè, adulteræ se spontè, ac liberè copulando, vel domi retentæ exhibendo solita obsequia, & signa affectûs conjugalis, talia enim qui conjugi adulterro exhibet, ad divortium in foro externo non admittitur. 4. Si, qui innocens erat, ipse post factum divortium prolapsus est in adulterium. *c. Significasti.*, & *c. Ex literis. De Divort.* Extra hos casus verò non obligatur innocens quantumvis poenitentem recipere, sed potest liberè, quando divortium factum est vel per Sententiam, vel ob notorium adulterium, ad Religionem transire, etiam invito conjugem nocente, aut vir suscipere Sacros Ordines, quia jus conjugale amisit reus ob culpam adulterij commissam, manente licèt vinculo. Pontius *c. 19. n. 5.* Perez *disp. 57. Sect. 6. n. 5.* Hoc si fiat, id est, si v. g. ma-

ritus ad SS. Ordines, aut Religionem transeat, etiam pars altera, nempe adultera, non prohibetur assumere statum Religionis. Si autem innocens statum non mutavit, non potest adultera absque expressa, aut tacita licentia innocentis ad Religionem transire, aut vir adulter vel ad hanc, vel ad SS. Ordines, quantumvis divortium judicio Ecclesiæ institutum fuerit, quia Sententia divortij non debet afferre incommodum innocenti, quò minus conjugem adulterum revocare, & ipsi reconciliari possit, si ita lubitum sit. Quòd si tamen innocens semel, atque iterum monitus, ut conjugem adulterum post emendationem recipiat, id facere recuset, potest adulter Religionem ingredi, ac profiteri juxta *c. Gaudemus. De Convers. conjugat.* aut vir suscipere SS. Ordines. Laym. *L. 5. tr. 10. p. 3 c. 7. n. 12.* Perez *disp. cit. Sect. 7.*

II. Quamquam verò, ut huc usque diximus, possit Maritus uxorem adulteram à se dimittere, aut vice versa uxor innocens à viro nocente divertere, varij tamen casus sunt, in quibus adulterium non sufficit ad instituendum divortium. Primus est, quando uterque conjugum reus est adulterij, iniquum quippe est, ut delictum unius puniatur, altero delinquente indemni permanente, atque ideo jura omnia elamant, paria delicta mutua compensatione tolli. *c. Intelleximus*, & *c. fin.*

De

De Adulterijs, c. Significasti. & c. Ex literis. De Divortijs. l. Viro, atque uxore. ff. Solutio Matrimonio. Nec refert, quòd adulterium uxoris gravius sit quàm Mariti; vel quòd unius sit publicum, alterius verò occultum; nec quòd unus ex istis conjugibus prius, quàm alter in hoc peccatum prolapsus sit, quia Jura solùm attendunt læsam ab utroque fidem conjugalem, nulla habita ratione posterioritatis, aut prioritatis; nec refert, quòd vir adulteratus fuerit cum soluta, uxor autem cum conjugato, vel professo, aut quòd unus sæpius, quàm alter idem crimen patrauerit, quia licèt in hoc casu non sit paritas delictorum quoad numerum, aut alias circumstantias, est tamen paritas in hoc, quòd uterque violaverit fidem conjugalem, in quo solo fundatur radix divortij, quod non conceditur nisi innocenti. Sanch. l. 10. disp. 6. n. 6. & 8. Palao disp. 3. de sponsal. p. 6. §. . n. 1. Perez disp. 56. sect. 3. n. 1. Bonac. q. 4. De Matr. pu. 5. n. 14. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 13. Pirhing n. 8. De Divortijs. & alij passim. Videntur autem hæc locum habere etiam in casu, si v. g. maritus post dimissam uxorem adulteram, facto divortio etiam per sententiam iudicis, deinceps ipse fornicetur, ut dictum est supra num. precedente, nam & hic datur compensatio, atque ideo tenetur in conscientia uxorem prius dimissam adul-

ter iterum recipere, etiamsi ipsius adulterium occultum sit. Si autem publicum fuerit, aut ab uxore probari possit, competit huic actio, ut denuo ad tortum, & cohabitationem admittatur, atque ad hoc maritus compelli potest, ut non obscure colligitur ex Argum. c. Ex literis. De Divortijs: Matrimonium separatur propter adulterium mulieris, & si vir postea fornicetur, redintegratur, quia sententia, quæ in favorem innocentis lata est, tam diu ipsi patrociniatur, quam diu innocens existit, non autem, postquam factus est nocens, ut contra plures, gravesque AA. probabilius docent Basil. Pontius l. 9. c. 20. n. 6. Dicastillo disp. 10. De Matr. n. 31. Perez l. c. n. 5. Coninck disp. 35. dub. 2. n. 14. Navarr. Consil. 1. De Divortijs. Barbosa in c. fin. De Adult. n. 4. Engl n. 15. de Divort. Wiestner n. 89. eod.

12. Similiter nequit maritus repudiare uxorem propter adulterium si ipse illius author fuit, dum eam vel ipse prostituit, aut leonem egit, ac adulterium suavit, vel saltem tacite consensit non impediendo, cum facile posset impedire, hoc enim casu maritus æquè, ac uxor culpabilis est, nec potest contra eam conquiri, quia scienti, & consentienti non fit injuria, c. 27. De Reg. jur. in 6. Authores cit. idque aperte indicant verba c. Discretionem. De eo, qui cogno-

cognov. consang. uxor. Cùm adulterium ei non possit obiscere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Si tamen Maritus uxori causam tantummodo remotam dederit, adulterium committendi, quia non dedit debita alimenta, durius eandem habuit, vel domo eiecit, adhuc potest divortium instituere, quia ob hanc rationem mulier ad fornicandum induci non debet. c. Ex literis. De Divortijs, ubi audita non est uxor, allegans se adulterium admisisse, eo quòd vir necessaria ei denegaverit alimenta; cujus iudicij æquitas patet ex L. Palam. §. 5. ff. De Ritu nupt. ubi dicitur: *Non est ignoscendum ei, quæ obientu paupertatis turpissimam vitam egit, atque ita sentiunt Sanch. l. 10. disp. 5. n. 6. Palao, Bonac. Engl. & alij citati.*

Neque est locus divortio, quando uxor commisit adulterium solum materiale, quis putavit invincibiliter, virum, cum quo congressa est, esse proprium suum Maritum, quem alter se fraudulenter esse simulavit. c. In lectum. 34. q. 1. & 2. hoc enim casu sicuti bona fides tollit culpam adulterij, ita etiam pœnam divortij. Ad probandam autem hanc conjugis bonam fidem, sufficere ejus iuramentum, habito respectu ad ejus honestatem, & alias probabiles conjecturas, tradit Engl. l. c. n. 17. Idem est, si non temerè credens, maritum esse mortuum, alteri nupsit, Sanch. l. c. n. 1. nisi tamen certior reddita

de vita prioris conjugis, persistit in secundo conjugio, debitum reddens, aut petens, tunc enim verè rea censetur adulterij, peccatque formaliter.

Nec potest peti divortium, quando oppressa est uxor per violentiam, animo non consentiente. c. Proposito. 37. q. 5. & c. Ita ne ibid. Ubi Glossa V. Putaverit, non debet, inquit, quis dici per petrasse, quod nolens fecit, vel passus fuit, nec debent reputari, quæ per coactionem absolutam sunt, ubi bene ponderanda sunt illa verba per coactionem absolutam, quia si cognita fuit non per violentiam, seu per vim præcisam, sed se ex metu gravi, v. g. intentatæ mortis contemnit, & adulterium commisit, potest maritus, quamvis non possit tunc criminaliter uxorem accusare, divortium instituere, quia cùm talis metus non excuset à culpa mortali, neque à vero, & formali adulterio, etiam non excusabit à pœna, ut habet communior, & probabilior sententia apud Sanch. cit. disp. 5. n. 16. quem sequuntur Dicastillo, Coninck, Perez &c. contra Sylvestrum, Armillam, & alios quosdam.

Denique non licet amplius divortium instituere, ob adulterium commissum, quando pars innocens injuriam adulterij nocenti condonavit, ut dictum est n. 12. si hoc factum fuerit expressè verbis, aut literis condonationem aperè indicantibus; sive tacite fiat, per hoc, quòd spon-

te,

te, ac libere, sciens commissum esse adulterium, carnalem copulam cum adultera habeat, sive ante, sive post celebratum divortium; vel eandem domi retineat, eidemque familiarem sese, ut ante, exhibeat cum ea ludendo, ridendo, comedendo, & multo magis eandem amplexando, deiculando &c. nam per ejusmodi actus injuriam aboleri, communis doctrina est. Palao l. c. n. 4. Sanch. l. 10. disp. 5. n. 19. & disp. 14. n. 6. Perez Engl. Pirhing &c.

13. Nunc ut, quæ hucusque diximus, præ sententi casui applicemus, & ad illius quasita denique respondeamus, è num. 5. sat luculenter patet, etsi omnimodam certitudinem de adulterio conjugis Coralbus non habuerit, ea tamen habuisse ipsum indicia, quæ ipsi poterant movere suspicionem violentam, nam deprehendit solum cum sola in cubili, juvenem ardentem, & Leonildæ, priusquam nubere, amantem, & nunc quoque, postquam alteri nupta est, ab ea redamatum, & fortè etiam tunc nimium familiarem, nam dubitavit Coralbus post ipsas statim nuptias, an virginem accepisset in thalamum, quam ipsi suspicionem, quod violata jam fuerit, & forsan ab hoc ipso proco, confirmate merito poterant hæc ipsa, quæ modò diximus, & conjugalem Leonildæ fidem dubiam eidem reddere continuati deinceps mutui amores, missa hinc inde munera, & literæ, etiam postquam correpta est

à marito, & monita desistere à suspecto consortio: apertam verò adulteram moraliter certò, & urgentissime probavit arrepta fuga cum eodem amasio, & maxime præ omnibus, quòd triennali tempore eidem adhaeserit, quia ut cum Abbate in c. Intelleximus. De Adult. in 6. loquitur Mascardus De Probationib. conclus. 64. n. 10. adulterium manifestum dicitur esse probatum, ubi constat, mulierem à proprio viro discessisse, & alicui publico concubino adhaesisse, vel habere virum alium in domo, mensa, & lecto &c. potuisse igitur ab ea separari, nec obligatum fuisse, etiam respicientem de novo recipere, constat ex n. 10. An verò altera vice ad pristinas sordes reversam, dum eam in adulterio ipse deprehendit, an, inquam, tunc etiam autoritate propria expellere potuerit, vel ab eadem divertere debuerit, desumi, ac concludi potest ex num. 8 & 9. unde non est, quod hic ulterius addam, nisi hoc unum, quòd facta prima vice condonatio eundem non impediat, ut propter hoc novum delictum adulteram repudiet, nam prior illa condonatio se non extendit ad futura, sed ad præterita tantum adulteria; tum etiam quia prior illa reconciliatio contractum Matrimonij in pristinum vigorem restituit, acsi nullum usque in hoc tempus adulterium fuisset commissum; at verò si nullum usque nunc fuisset commissum adulterium, posset utique conjux nunc de-

num

num adulterij reus ab innocente dimitti: ergo etiam dimitti potest, si post remissionem, & reconciliationem factam de novo fornicetur. Perez *disp. 56. Sect. 3. n. 10.* Gobat *in Quinario c. 32 n. 56.* Dicastillo *disp. 10. de Matr. dub. 3. n. 29.*

I4. De liberorum, & uxoris sustentatione, quando hæc à marito ob adulterium expulsa est, multa desumi possunt ex alibi dictis, præsertim circa liberos in casu præcedente *num. ult.* alendos ipsos esse apud Patrem expensis Matris delinquentis, ita Sanchez *L. 10. disp. 20. n. 7. & 8.* Palao *disp. 3. de sponsal. pu. 6 §. 10. n. 5.* Laym. *L. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. in fine.* Ut verò uxori adulteræ vir innocens post factum divortium præstet alimenta, nulla est obligatio juxta Bonac. *disp. 3. De contract. q. 11. pu. 11. n. 24.* Sanch. *L. 10. disp. 8 n. 25.* Gobat *in Quinario tr. 5. c. 59. n. 5. & seqq.* quia potest illam privare omni jure maritali, ac consequenter etiam alimentis, licet dotem ab ea receperit eo fine, ut ipsam alat, nam hæc ob culpam adulterij amittit, ut probat Palao *l. c. n. 2.* Aliter tamen docet Julius Clarus *Receptar. Sententiar. L. 4 §. Adulterium n. 17.* saltem tunc, quando dos ab uxore allata viro adjudicatur propter illius adulteriam; teneri ipsam à se dimissam alere; tum quia onus alendæ uxoris annu-

xum doti, non desinit hic urgere, nam etsi à viro separata sit, non tamen desijt esse uxor; tum quia non ipsa se sponte separavit, sed fuit ejecta à viro: ergo quòd ei non præstet debita obsequia, hoc ab ipsomet marito provenit, & quamquam ipsa ad dimissionem suo delicto causam dederit, adhuc tamen non est privanda alimentis, nam juxta Bonac. *in 4. præcept. Decal. disp. 7. q. unic. pu. 7. n. 3.* nequit maritus negare alimenta uxori, quæ suâ culpâ vel lepram contraxit, ob quam prævidebat, se à marito rejectum iri, vel quæ ex culpa propria in perpetuum carcerem conjecta est, eo quòd culpa illa uxoris non tendat directè ad separationem habitationis, sicut dum propriâ temeritate recedit ipsa à marito: ergo nequit etiam negare maritus alimenta uxori, quæ suâ culpâ eo devenit; ut à viro dimitteretur. Sic ratiocinatur Julius Clarus, cujus Sententia probabilis est, & in hæc ipsam aliquo modo etiam coincidit Laym. *L. 5. tr. 10. p. 3. c. 2. n. 2.* dicens: si uxor ob suam culpam, puta adulterij, rejecta à marito, bona aliunde non habeat ad sui sustentationem, tunc ad judicem pertinere, ut ei à marito necessaria obtineat, si dotem mulieris hic in delicti pœnam lucrâsse velit,

CASUS

CASUS SECUNDUS

Adultera de sua obligatione sollicita circa manifestationem prolis.

Bertilia viri nobilis uxor è quatuor filijs, quos genuit, secundò genitum concepit ex adulterio; dubia nunc est, an teneatur manifestare, etiam cum periculo vitæ, & famæ, hanc suam prolem esse spuriam, ne alij legitimi patiantur damnum?

Q. An ad hoc obliganda sit, saltem in articulo mortis?

SYNOPSIS.

1. An teneatur adultera, si aliter damnum aliorum avertere nequit, delictum suum manifestare?
Referuntur diversæ Sententiæ.
2. Sed rejiciuntur, ac primò quidem, quæ docet, debere Adulterium manifestari filio ex eo genito.
3. Minus placet opinio, quæ dicit, debere crimen commissum revelari Marito.

4. Sat-

4. Statuitur, nullam esse obligationem manifestandi unquam suum delictum cum periculo vitæ, aut famæ.
5. Apponuntur tamen aliqua limitationes.
6. An obligetur adultera saltem in articulo mortis ?

1.

On ago hinc, ad quid obligetur adultera, ne damnum patiatur vel Maritus in alimentatione pro-
lis non suæ, vel alij liberi legitimi ratione hæreditatis, dotis, & similia, quod illa utique debet avertere, quantum potest sine propriæ vitæ, & famæ periculo, & compensare ex paraphernis, lucro industriali, alijsque modis, quæ ad aliam quæstionem ab hac diversam pertinent. Solum hinc quæritur, an si hac ratione damnum plene compensare non potest, teneatur crimen suum manifestare, ne propter spurium alij patiantur detrimentum ?

Diversæ hac in re AA. opiniones sunt. Affirmant aliqui debere eam revelare, filium esse illegitimum; alij negant. Qui affirmant, nec quidem ipsi inter se conveniunt, nam aliqui existimant, debere eam hoc revelare ipsimet filio, eumque inducere ad dimittendam hæreditatem veris hæredibus, quæ opinio adscribitur Richardo.

Alij dicunt, adulteram debere hoc revelare Marito, ut assignet hæreditatem veris, & legitimis hæredibus, quæ sententia tribuitur Hostiensis, Majori, & Adriano, qui putant, hoc fieri debere etiam cum periculo vitæ, ac famæ, quibus accedit Sotus L. 4. De Inst. q. 7. art. 2. quoad hoc, quod cum ipsidem existimet, debere adulteram crimen suum manifestare, quando hæreditas ampla est, & copiosa, v. g. Marchionatus, Ducatus, Regnum, Comitatus, & hujusmodi, tunc enim opinatur, teneri eam ad revelationem sui adulterij, non obstante vitæ periculo, aut famæ.

2. Nulla ex istis sententijs mihi placet, quia omnes denique in hoc conveniunt, adulteram etiam cum discrimine suæ vitæ, & famæ teneri ad revelationem sui delicti, quamvis citati Authores in modo revelandi discrepent. Igitur contra primam opinionem, quæ dicit debere crimen revelari ipsimet filio spurio, sic pugno: vel credet filius Matri hoc affirmanti, vel non credet? Si credet, non eo ipso etiam credibile statim est, quod

quod filius eapropter hereditatem sit dimissurus; nam experimur quotidie, quam pauci ita perfecti sint, ut propter justitiam servandam in foro conscientia dimittant magnas possessiones; quas in foro externo tenere possunt. Magis presumere Marer poterit, filium, etsi fortassis in animo credat; verbis tamen negaturum esse, neque ideo cessurum hereditate, sed potius omnia litibus, & tumultibus misturum: igitur cum incertum sit, ex hac relatione filio facta securam ejusdem correctionem, & restitutionem habituram esse effectum; non debet ipsa se exponere certo periculo diffamationis apud suum filium, quem per hoc ipsum conjiciet in magnos animi æstus, seque apud illum reddet invisam, quo modo aget imprudenter: potius ergo cogitet, quam diu dubium est, an revelatio sit profutura, meliorem esse conditionem possidentis, consulatque famæ, quam huc usque possidet.

Quod si autem filius non credat, prout sanè non tenetur credere, etiamsi ipsa cum juramento, vel in articulo mortis affirmet, eum esse spurium; isque etiam sciat, ipsam aliquando adulterium commisisse, ut ait Lessius L. 2. De Inst. c. 10. n. 71. & Glossa in c. Officij. 9. De Fanit. & Remission. V. Deneganda; quod etiam recepta Regula apud Iuristas probat, quæ dicit, quod alleganti propriam turpitudinem nulla fides de-

beat, quando affirmat aliquid cum alterius præjudicio, quemadmodum fieret in casu præsentis. Tum denique quia, cum ipse & suâ, & publicâ aliorum opinione sit legitimus, non tenetur cum tanto suo incommodo se reputare illegitimum, nisi certò convincatur innegabili aliqua ratione. Si igitur non credat, quid tunc sequetur ex revelatione hujus adulterii facta filio? Duplex fructus sequetur, sed uterque acerbus. Primus est diffamatio ipsius mulieris. Secundus est, quod eo ipso, quia non credit, hereditatem nihilominus aditurus sit, & fortè cum aliquo remorsu conscientia, nec sine omni dubio, ac proinde non sine mala fide.

3. Minus placet, quod ajunt, debere hoc revelare Marito, sic enim 1. rursus se ipsam mulier diffamaret apud maritum. 2. Exponeret se probabili mortis periculo, ipsumque Maritum periculo uxoricidij, si sit Zelator sui honoris, ut multi, imò plerique sunt in hoc puncto, qui propter hujus tam enormem læsionem uxores non raro occidunt; aut saltem timere debet ista mulier, ne suo Marito perpetuò odio futura sit; ne domo exturbetur, vel saltem repellatur ab actu conjugij. Præterea si Maritus uxori crederet, non posset à spurio auferre hereditatem, nisi in foro publico probaret, filium hunc esse spurium, sic verò iterum diff-

S S S S

diff.

diffamaretur mulier coram tota patria; diffamaretur etiam filius, & in maritum non levis macula redundaret: ad ista autem omnia mala, quæ probabiliter eventura essent, non debet se mulier exponere propter incertum bonum hæreditatis restituendæ.

Similiter non approbat Covarruyas in *Regulam Peccatum* p. 1. n. 8. eam cautelam, qua usa est vidua quædam, ut refert ex Alciato: ea, cum plures liberos haberet, quorum unus conceptus erat in adulterio, ijs accersitis jam morti proxima dixit: filij mei! unus vestrum est natus ex adulterio, & ideo bona mei mariti detinebit indebitè; ego verò priusquam ex hac vita migrem, ne moriar in hoc peccato, eum vobis nuncupare intendo, nisi vos invicem remiseritis omne jus, quod habet alter adversus alterum. Tunc filij, cum quilibet de se ipso dubitaret, mutuo se ipsos ab onere absolverunt, & liberarunt; jusque invicem sibi remiserunt: hanc, inquam, cautelam non probat Covarruyas, uti nec Sayrus in *Clavi Regia* L. 8. c. 1. n. 15. tum quia Mater, licet non explicet privatim, quis illorum sit spurius, se ipsam tamen infamat adulterij apud eos omnes, ad quod nullo modo tenetur; nec debet hoc facere regulariter loquendo, nisi jam antea læsa sit ejus fama, & publicè suspecta fuerit ex argumentis non levibus, & temerarijs de adulte-

rio, ipseque etiam filius, quod ex adulterio genitus sit, qui ante reputabatur pro legitimo, ut advertit Pirhing n. 22. not. 4. *De Pœnit. & Remiss.* Non probatur ulterius dicta cautela, quia hac ratione non tollitur damnum illatum ex adulterio, nec fit sufficiens liberatio, siquidem mutua hæc absolutio spontanea non est, cum fiat ab unoquoque ignorante, ac timente, ne ipse sit ille spurius, quam alioquin non facturus esset: involuntaria igitur est, & quasi coacta, ac consequenter inutilis, minimeque attendenda, quia revera legitimi nullum ex ea commodum habent, sed adhuc damnum patiuntur, nec enim quisquam ex ijs remisisset, si certò sciret, alterum fratrem in adulterio conceptum fuisse, sed consentit huic liberationi metu coactus, dum quisque eorum timet, ne ipse à Matre spurius esse manifestetur, unde consensus iste sufficiens non est.

4. Denique Dico in genere, sive hæreditas magna sit, imò amplissima, vel primogenitura, atque etiam integrum regnum ad spurium devolvi deberet, sive sit exigua; sive mulier nobilis sit, sive non, non obligatur adultera prodere suum adulterium cum periculo vitæ, vel famæ, quamvis certa spes esset, per criminis revelationem damnis hæredum occursum iri. ita Less. L. 2. *De Inst.* c. 10. dub. 7. n. 53. & seqq. Bonac. q. 4. *De Matr. pu.* 15. n. 20. Azor tom.

3 L. 5. c. 6. q. 2. Laym. L. 3. tr. 3. p. 3 c. 14. n. 1. Dicastillo L. 2. De iure & iust. tr. 2. disp. 7. dub. 9. n. 190. & seq. Jo. Medina Cod. De Restit. q. 3. conclus. 2. caus. 4. Navarr. in Manuali c. 16. n. 44. Eman. Gonzalez in c. Officij. De Pœnit. & Remiss. n. 2. Vivianus, Pirhing, alijque in idem capitulum, atque hanc vocat Azor sententiam veriore, & communem opinionem Theologorum, & Canonistarum: idemque admittunt citati Authores, sive vita perclitetur, sive fama. Pauci alij quidam de fama negant, etsi de vita concedant. Sed ratio eadem stat pro utroque: igitur probatur assertio: quia nemo tenetur, ut restituantur bona inferioris ordinis, jacturam facere bonorum ordinis altioris: at bonum vite est ordinis superioris, & pretiosius auro, & gemmis, cum vita non soleat estimari pecunia; quod ipsum de fama dicendum est, nam contra rectam rationem ageret, qui huic pecuniam, aut bona fortunæ præoptaret, cum dicat sapiens Prov. 22. melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ: ergo vita, & fama, quæ ad ædificationem proximi necessaria est, commutanda non sunt pro bonis fortunæ, quantumcunque magnis, ac consequenter ad hoc impediendum, ne hæreditas, vel etiam regnum ad spurium devolvatur, vita & fama exponi non debent.

Confirmatur ista opinio efficaciter ex c. Officij. De Pœnit. & Remiss. ibi

mulier quædam, cum prole careret, timeretque, ne bona mariti ad alios devolverentur, succo herbarum, quem potavit, id effecit, ut venter ejus intumesceret, sicque se gravidam fingens, partum alienum supposuit, ex metu autem mariti non ausa est ipsi hoc facinus detegere, qui eam prolem credebat, indubitato esse suam. Consultus igitur Pontifex Innocentius III. ab eo, cui hoc ipsa confessa fuerat, utrum durante hac fraude pœnitentia ei injungenda sit; ita respondit: quod sicut mulieri, quæ ignorante marito ex adulterio prolem suscepit, quamvis id viro timeat aperire, non est pœnitentia deneganda, ita nec isti debet pœnitentia denegari, maxime si ad alienos timeat bona hæreditaria viri devolvi, sed competens satisfactio per discretum Sacerdotem ei injungi debet, quo canone Pontifex argumentatur a paritate criminis suppositi partus in prægnatione ficta, qualis fuit ista, & in prole suscepta ex adulterio, utrobique enim metus impedit, ne uxor suum delictum marito detegat; utrobique eodem modo fallitur maritus, existimans, alienum esse filium suum legitimum, & quidem cum damno legitimorum, si qui adsunt, quibus à spurio eripitur pars hæreditatis, mulieremque Papa excusat ob merum, quia ex justa causa timeret crimen marito detegere, quin addat, metueritne periculum vite, an famæ, an perpetuæ offensionis, sed loquitur in genere.

§. IIII 2

5. Circa

5. Circa periculum famæ advertit nihilominus Lessius n. 37. ut supra jam innuit ex Puring, quæ dicta sunt, intelligenda esse de muliere honestæ conditionis, & quæ pro tali passim habeatur; hæc enim propriè est bonæ famæ, nam si suspecta sit, tunc, nisi vita periclitetur, non est fama præterenda.

Præterea judicat idem Author cum alijs, unum adhuc dari posse casum, in quo mulier teneatur manifestare, filium esse spurium, etiam cum periculo vitæ, & famæ, & sic obligatam esse, impedire illius successione, si esset perditis moribus, ita ut ex ejus dominio timeretur mala rei publicæ administratio, legitimus autem esset optimæ socii, tunc enim adultera teneretur rem manifestare, posthabito vitæ, & famæ dispendio, non quidem propter restitutionem hereditatis, sed propter damnum commune rei publicæ, quod multò plus valet, quam vita uni personæ privata, adeoque hæc obligatio potius provenit ex Lege Charitatis, vel Justitiæ legalis, quàm commutativæ: extra hunc verò casum

semper præponderat vita, & fama, quæ bona sunt ordinis altioris, neque exponi debent pro reparandis damnis inferioris ordinis, quale est damnum hereditatis, vel Successionis.

6. Sed nunquid saltem in articulo mortis consuli debet tali famina, ut adulterium suum detegat vel ipsa, vel ut jubeat id manifestari per Confessarium, postquam ipsa defuncta fuerit?

Resp. Quoad utrumque negativè cum Azor, & Bonacina, sive ipsa sit morti vicina, sive Maritus, nam potest accidere, ut vel iste, vel ipsa mortis periculum evadat, & postea homicidium committatur; solent enim mariti admodum impatientes esse adulterij uxoris; quod homicidij periculum non cessat etiam tunc, si revelatio criminis ex voluntate adulteræ per Confessarium fiat, postquam defuncta fuerit, quia habentur exempla, ut notant dictus Azor, & Dicastillo, quòd maritus, hoc audito, postea occiderit Confessarium, filium adulterium, & adulterum, proinde hoc juxta istos Authores consulendum non est.

INDEX